

До читачів

Нове число нашого журналу представляє низку актуальних тем, які викликають зацікавлення читача, але також заслуговують на продовження дискусій. Ідеться зокрема про тематику, що стосується ролі й місця літератури в дискурсі російсько-української війни, яка продовжується у 2025 році. Зміст журналу укладений у два розділи, які вже стали традиційними: „Культура і мас-медіа” та „Літературознавство”. Варто зазначити, що це структурування досить відносне, адже публікуємо матеріали, що мають інтердисциплінарний характер. Редакція втішена, що друковані тут статті задають досить широке коло проблематики, яке спонукає до уважної та різносторонньої рефлексії.

У нинішньому номері ми оприлюднюємо чергові дослідження, які виникли на підставі рефератів, виголошених під час Міжнародної наукової конференції „Культурний спротив. Україністика в умовах війни”, що відбулася у стінах нашого університету 16–17 травня 2024 року. Організація цієї конференції була цікавим і цінним досвідом кафедри україністики Інституту східнослов'янських філологій УАМ. Варто нагадати, що успіх конференції завдячуємо також нашим партнерам, які долучилися до цієї справи, а саме: Славістичній комісії Відділення Польської Академії Наук у Познані, Центрові польських та українських студій Університету Віадрина (VCPU), Інститутів літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України та Київському національному університетові імені Тараса Шевченка.

У розділі „Культура і мас-медіа” міститься чотири статті. Краківська дослідниця **Йоанна Бобуля** присвятила свою студію непересічній постаті в історії українського театру ХХ ст., яким став видатний сценограф Данило Лідер (1917–2002). Авторка доводить, що вироблена ним естетична концепція є оригінальною. Художнику вдавалося реалізувати сміливі творчі ідеї навіть у глухі часи соцреалізму, а нині учні успішно продовжують його естетичні пошуки. Наша постійна авторка **Оксана Пухонська** цього разу вдалася до оцінки документальної книги американської авторки Меґан Баскі. Виявляється, що Баскі – як нащадок європейських мігрантів – написала цю книгу, щоб відповісти на замовчані питання свого родоводу, але в процесі реалізації задуму вона й сама пізнала багато табуованих сторінок історії України нашої епохи. Це дозволило по-іншому осмислити українську ідентичність, яку тут оцінено з відстані – як часової (поколінневої), так і географічної чи ментальної.

Предметом дослідження **Мирослави Рудик** стали письменницькі блоги та їхня роль у комунікації з читачами. Авторка виходить із переконання, що в наш час, який здомінували цифрові технології, літератори мають активно використовувати доступні їм ресурси. Блог – зручна форма, яка сприяє спілкуванню з читачами, але також допомагає письменникові оприятити свою громадянську позицію, порушити інші важливі теми суспільного та культурного життя. Характерно, що блоги українських письменників суттєво активізувалися в період нинішньої війни. Логічним завершенням цього розділу є стаття **Людмили Тарнашинської**, названа так: *Культура як антитеза „світового зла”: трансформація викликів, запитань, пропозицій*. Роздуми про сутність культури та її стосунки з суспільним злом з'явилися не випадково. До них неминуче схиляють авторку емоційні оцінки війни, яку вона переживає на особистому прикладі, коли вирішила залишатися в Києві. Тарнашинська бере за основу оцінки видатного українського філософа Сергія Кримського (1930–2010), коментує окремі тези цього вченого, пояснює їхню актуальність у сучасних умовах.

Другий розділ журналу заповнюють статті з галузі літературознавства. **Тетяна Белімова** з Київського університету взялася за аналіз роману Євгенії Кузнецової *Драбина*. Цей твір авторка оцінює як „біженський роман”, вписуючи його таким чином у дискурс культури біженців, який постає після 2022 року, коли з'явилася масова міграція українців до Європи внаслідок бойових дій на їхній землі. Мілітарну проблематику репрезентує також ґрунтовна стаття її колеги з того ж університету **Олена Романенко**. Предметом цієї праці стали щоденники російсько-української війни. Оцінюючи цілий масив щоденникової прози, літературознавиця пропонує розглядати її у трьох аспектах: 1) автобіографічного документу, 2) колективної сповіді, 3) архіву пам'яті. Це тим більше заслуговує на увагу, що наразі відсутні системні праці про воєнну прозу.

У статті **Ярослава Поліщука** запропоновано огляд поетичної творчості, що стала відгуком на воєнні події останніх років. Автор показує масове зацікавлення поезією, з'ясовує його причини, а також характеризує основні особливості мілітарної поезії. Вона, відображає не так реалії війни, як межові стани психіки та екзистенційні переживання авторів. Фактично розвиває цю тему **Антоніна Тимченко**, відтворюючи своєрідний образ одного поета, а саме Максима Кривцова (1990–2024). Творчість цього автора, який недавно загинув на Сході України, стала символом молодіжної поезії війни. Дослідниця підкреслює гуманістичний пафос цієї творчості.

Наступні дві статті апелюють до визначних явищ української літератури XIX–XX століття. Так, молода дослідниця зі Львова **Дзвенислава Сенишин** порівнює дві класичні постаті в українському та польському письменстві, а саме Болеслава Пруса та Івана Франка. Вона зіставляє романи *Великий шум*

Франка та *Форпост* Пруса, виявляючи їхній зв'язок у контексті різних естетичних стратегій – реалізму та модернізму. **Віра Просалова** та **Ярослава Григошкіна** запропонували цікавий погляд на повоєнну еміграційну літературу. Дослідниці аналізують псевдоніми українських письменників, що опинилися в еміграції в період Другої світової війни. Вони коментують різні мотиви, які мали значення при виборі псевдонімів: чи то практичні, чи то патріотичні. Як засвідчують наведені псевдо, емігранти прагнули зберегти за кордоном свою національну ідентичність.

Матеріали цього випуску журналу розширюють тематичне та проблематичне коло сучасних україністичних студій. Це видається особливо актуальним в умовах, коли в Україні триває жаклива російська агресія, а метою її не лише окупація окремих територій країни, а й нищення базових гуманітарних цінностей українського суспільства. Під тотальну загрозу потрапили заклади освіти та культури – університети, школи, музеї, бібліотеки. Таким чином, наукове українознавство – це важливий аргумент у полеміці з ворогами, які заперечують сенс існування української культури. Опубліковані нами матеріали підтверджують таку оцінку.

Ярослав Поліщук, Анна Горнятко-Шумилович